

domb belső, DNy-i lejtőjén helyezkedik el. Első kutatóárkunkat a dombtető irányából a domb aljáig húztuk, itt leletet illetve objektumot nem találtunk. A következő kutatóárkot erre merőlegesen jelöltem ki, közel a dombtetőhöz. Itt a nyomvonal széléhez közel találtuk meg az első objektumot, amely egy átégett falú, méhkas alakú gödör (tűzhely?) volt. Ebből kiindulva a dombtető felé nyitottam nagyobb összefüggő felületet. Itt az autópálya nyomvonalának ÉNy-i felében egy kisebb településrészletet: gödröket, átégett falú, méhkasos objektumokat tártunk fel, összesen 33-at. A leletanyag alapján a feltárt településrészlet rézkori, a tűzdelt-barázdás díszű kerámia kultúrájának (Furchenstich-kultúra) jellegzetes jegyeit hordozta magán. A durva, vastag falú darabok mellett, több gödörben jellegzetes tűzdelt-barázdás díszítésű darabok is voltak. Az előkerült objektumok elhelyezkedése alapján megállapítható, hogy az egykori település É-D-i irányú volt, és csak a feltárt objektumok, a település széle esett a tervezett autópálya nyomvonalába.

A leletanyag a nagykanizsai Thúry György Múzeum régészeti gyűjteményét gyarapítja.

SZÁRAZ CSILLA

92. Esztergom, Imaház utca 12.

(Komárom-Esztergom megye) B, LT, Ró, Kk

A telken a Szent István kápolna (az Imaház és Esze Tamás utca sarkán) melletti bezárt óvoda épületét a közelmúltban elbontották s így a terület kutathatóvá vált.

A régészeti kutatás jelenlegi állása szerint az említett terület az Árpád-kori örmény kereskedők településének (terra armenorum) K-i szélén helyezkedik el. Villa Ermen K-i része a tatárjárás után alakuló Szent Anna kerületbe (az Ágoston-rendi Szent Anna kolostor birtoka) olvadt bele. A szomszédos Szent Tamás utcában Horváth István 1970-ben leletmentés során egy kelta edényégető kemence, egy, a 12–13. század fordulóján állt, félig földbe mélyített, deszkafalú ötvösműhely, egy 13. századi, földbe mélyített ház és kemencéje, továbbá egy, a 16. század elején épült kőpince részletét tárta fel. A közelben várható Örmény falu Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt plébániatemploma maradványainak előkerülése is. Tájékozódó kutatásunkkal tisztázni szeretnénk volna, hogy a Szent István kápolnának van-e középkori előzménye, esetleg a közelében állhatott-e a korábbi templom, illetve Árpád-kori vagy a középkori településhez köthető objektumok és leletanyag előkerülését vártuk.

Első kutatóárkunkat a kápolna szentélye mellett nyitottuk. Az árokban a 18–20. századi feltöltés alatt egy 14–16. század elejei réteget találtunk, ez alatt pedig közvetlenül a vastag római kori késő kelta kultúrréteg húzódtott, amelynek az alján egy főként kerámiatöredékekben bővelkedő betöltésű vermet tártunk fel. Ez a verem a kora római rétegbe mélyült, mely alatt az altalajba ásva egy középső bronzkori kisebb vermet tártunk

fel. Rábontottunk a kápolna téglalapozására is, mely alatt nem találtunk korábbi falat, így meg kellett állapítanunk, hogy ezen a helyen sem az örmények Keresztelő Szent János tiszteletére szentelt plébániatemplomának esetleges maradványait, sem temetőjét, sem Árpád-kori telepjelenséget nem találtunk.

Második kutatóárkunkat a kápolnától kissé távolabb, az óvoda udvarán nyitottuk, melyben a beton feltörése után a 20. századi feltöltés alatt egy 18. századi – minden bizonnyal a kápolna építéséhez kapcsolódó – beásást találtunk, amely az árok K-i végében egy 13. századi rétegbe mélyült. A rétegből egy fenékbélyeges, nehéz kézikorongon készült, belül szürkére, kívül barnára égett, besimított felületű cseréppalack töredékeit találtuk. Ez alatt a réteg alatt a már ismert késő kelta kultúrréteg jelentkezett, melynek az alján egy földbe ásott ház gödrének a részletét bontottuk ki, ismét jelentősebb mennyiségű leletanyaggal. A közel 3 m-es mélységig kibontott két kutatóárok tanúsága alapján megállapíthatjuk, hogy Árpád- illetve középkori telepjelenségek csak inkább a telek felső, K-i felében várhatók.

Konzulens: Horváth István. Munkatársak: Boldizsár Péter és Merczi Mónika.

LÁZÁR SAROLTA

93. Érsekvadkert, Templom

(Nógrád megye) Á, Kö, Kú

2002. februárban az érsekvadkerti templom melletti módosított szennyvíz-nyomvonalon végeztünk szakfelügyeletet. Munkánk során a markológép kanala egy emberi csontvázat bolygatott meg. Az árokszakas irányja Ny-K-i volt. A munkát leállítottuk, majd elkezdtük a feltárást, amit március végén fejeztünk be.

A nyomvonalra eső szakaszon 35 vázat, illetve vázrészlet bontottunk ki. 14 sír Ny-K-i tájolású, 21 É-D-i. A Ny-K-i tájolású sírok esetében mellékletek és viseleti tárgyak közt megtalálhatóak az S-végű hajkarikák, gyöngyök, pecsétgyűrűk, karikagyűrűk, fülbevalók és egy pénz is. Az É-D-i síroknál szinte kivétel nélkül meg lehetett figyelni koporsómaradványokat, illetve azoknak nyomait. Mellékletként többféle rózsafüzért helyeztek a sírokba. Az egyik sír koponyáján pártamaradványokat figyeltünk meg. A temetőt – az eddig előkerült sírok leletei alapján – a 12. században indították és 17–18. századra keltezhetőek a legkésőbbi sírok.

Az ásatáson részt vett Gulyás Gyöngyi, Oravec Dóra, Parditka Györgyi régészhallgató.

BÁCSMEGI GÁBOR

94. Felsőnána, Szálláshegy

(Tolna megye) B, LT, Á

A falutól DNy-ra, a Murgai-víz D-i partján, a völgyből meredeken kiemelkedő, hosszan elnyúló ÉNy-DK irányú domb ÉNy-i végén található a földvár. Jelenleg fü-

ves, bokros, kis részen bozótos. Első említését Wosinsky Mórnak köszönhetjük. Ő kettős sáncgyűrűvel körülvett kúp alakú hegyet ír le.

A korábbi években igen sűrű bozót fedte a vár nagy részét, ezért kutatásra alkalmatlan volt. Első felmérését 1993-ban készítettük el (Nováki Gyula–Miklós Zsuzsa). Akkor a bozót miatt nem mindenütt tudtunk részletes megfigyelést tenni, 1993-as felmérésünk szerint a kúp a hegy folytatása felől, a keskeny nyeregből kb. 1,0 m-rel emelkedik ki. Itt két terasz van, a felsőnek a külső szélén alacsony sánc is van. Az ÉK-i oldal igen meredek, itt nincs erődítés.

2002 tavaszán a hegy Ny-i oldalán és a vár D-i végénél fakitermelést végeztek. Több fát kivágtak a várban is. Ennek eredményeként tavasszal elég jól áttekinthető volt az erődítés. Leletet azonban akkor sem találtunk. Az erődítés vonala kirajzolódott.

A felszíni megfigyelések alapján a földvár nagy valószínűséggel Árpád-kori. Alapterülete kb. 14×25 m (0,035 ha).

A 2002. évi szondázó ásatás segítségével egyrészt a vár korát, másrészt az erődítés szerkezetét szerettem volna pontosítani. Egy É–D-i irányú kutatóárokkaal akarom teljes metszetet nyerni. Az árkok kijelölésekor azonban figyelembe kellett vennem a meglévő és a már kivágott fákat. A 33 m hosszú I. árokban a 20–60 cm vastag humusz alatt a fokozatosan sárguló lösz mutatkozott. Csupán két helyen találtunk kis gödröt, amelyekre igen halvány elszíneződés utalt. Az árok É-i vége közelében bukkant elő egy kelta hamvasztásos sír: a kézzel formált fazékban az emberi hamvakon kívül vaslánc volt. A fazék mellett pedig egy ép és egy erősen roncsolt bokapecrec hevert. Emberi hamvak a fazékon kívül is előfordultak.

A II. árokkal a belső árok ÉNy-i részét vágtuk át. A lapos aljú árok alját a jelenlegi felszíntől 190 cm mélységben értük el.

A III. árokkal a belső árok D-i szakaszát vágtuk át. Itt a szintén lapos aljú árok alja 70 cm mélységben bontakozott ki.

Az ásatás során – a kelta síron kívül – bronzkori leletek kerültek felszínre. Annak ellenére, hogy középkori leletek nem kerültek elő, típusa alapján ez a vár Árpád-kori lehet. A leletek hiánya arra utal, hogy a várat – ha egyáltalán elkészült – nem lakták. Befejezetlenségét jelzi az is, hogy az árkok sekélyek, lapos aljúak, holott domb- és hegyvidéken mély V-alakúak szoktak lenni.

MIKLÓS ZSUZSA

95. Felsőpakony, Attila utca és Géza fejedelem utca (Pest megye) A

2002. október 3-án helyszíni szemlét végeztem a területen, mert telektulajdonosok építkezés során edénytöredékeket találtak, s erről bejelentést tettek. Az Attila u. ÉK-i oldalán vezetékárokot ástak, a változó vastagságú

humuszos, részben kevert rétegben, az alatta lévő homokos altalajban régészeti jelenséget nem tapasztaltam. Az utca ÉK-i oldalának DK-i kétharmadán lévő telkeken leletet nem találtam. A 966 hrsz. telektől ÉNy-ra, és a 955 hrsz. telken néhány cserepet találtam. DK felé, a 967–968 hrsz. telkeken sok lelet volt a felszínen. A Géza fejedelem u. mentén a 962–956 hrsz. telkeken, és az utca túloldalán, a 938–941 hrsz. telkeken találtam cserepeket. A lelőhely ÉNy-i feltételezhető folytatása a korábbi belterületi részen már beépült. A késő avar telep eredeti kiterjedése részben a nem hozzáférhető (építkezés, sűrű gyom) telkek miatt, részben a tereprendezés miatt bizonytalan. Az erdőtelepítés, majd erdőirtás és tereprendezés kövekeztében a lelőhely nagyrészt már elpusztulhatott.

DINNYÉS ISTVÁN

96. Fonyód, M7 autópálya csomópont

(Somogy megye) Ő, Rő, Á, Kö

2002. február 14-én terepbejárást végeztünk az úgynevezett fonyódi csomópontban. Célunk a leendő nyomvonalon és csomópontban, valamint az üzemmnökség területén levő esetleges régészeti lelőhelyek megállapítása volt. Kérdés volt, hogy a nyomvonal-korrekció, azaz a nyomvonal D-re helyezése miatt a korábbi csomópontban, Fehérbézsentyől É-ra rögzített Árpád-kori, középkori lelőhely összefüggésben van-e a jelenlegi csomópont területével.

A 149+670–880 km szelvények között, a csomópont K-i szélén egy É–D-i kiterjedésű régészeti lelőhelyet rögzítettünk. É-i és D-i irányban is túlnyúlt a nyomvonalon; D-i határát megállapítottuk, É-i része Fehérbézsentyől K-re É felé húzódott. Elképzelhető, hogy összefüggésben van az előbb említett, a korábban tervezett csomópont területén megfigyelt Árpád-kori, középkori lelőhellyel. A lelőhely nagy részén ugyanis Árpád-kori, középkori edénytöredékeket, pl. rádlimintás oldaltöredékeket, bordás peremdarabot, egy-két aljtöredéket leltünk, amelyek a nyomvonalról É-ra sűrűsödnek, D felé egyre ritkulnak. A nyomvonal, illetve a lelőhely D-i részén őskori kerámia, egy-két kopott jellegtelen oldaltöredék került elő. A lelőhely egy É–D-i irányú dombhát felső részén húzódik. A nyomvonalba eső kiterjedése 210×46 m, Ny-i szélén 70 m széles, összesen 10 300 m².

A csomópont É-i felhajtó ágának É-i részén 2 db kopott, jellegtelen őskori és középkori edénytöredéket gyűjtöttünk mintegy 50–60 m átmérőjű körben. A lelőhely kiterjedése 2300 m².

A csomóponttól közvetlenül Ny-ra levő üzemmnökség területén, illetve attól NyÉNy-ra egy hosszú, É–D-i irányú dombháton mintegy 220 m átmérőjű körben kb. két tucat őskori (valószínűleg neolitikum-rézkor), egy-két római és néhány középkori edénytöredéket leltünk szórványosan. Az üzemmnökség területére eső lelőhelyrész területe 4500 m².